**UOT 327**

**ELVİN TALIŞINSKİ**
*Azərbaycan Universiteti*
*Siyasi və ictimai elmlər kafedrasının müdiri,*
*siyasi elmlər üzrə fəlsəfə doktoru, dosent*
**elvin.talishinsky@au.edu.az**

# İNFORMASİYA–PSİXOLOJİ MÜHARİBƏNİN APARILMASININ METOD VƏ VASİTƏLƏRİ

DOI: https://doi.org/10.36719/2708-065X/109/97-101

*İnformasiya-psixoloji müharibə, müasir dövrdə fərdlərin və cəmiyyətlərin düşüncə və davranışlarının nəzarət altına alınmasında, yönləndirilməsində mühüm təsirə malikdir. İnsanların manipulyasiya edilərək müəyyən düşüncələr istiqamətində yönləndirilməsi, üzərində araşdırma aparılması vacib bir mövzuya çevrilmişdir. İnformasiya-psixoloji müharibə çərçivəsində istifadə olunan müxtəlif təbliğat texnikaları, cəmiyyətləri və kütlələri nəzarət altında saxlamaq və istənilən istiqamətdə yönləndirmək baxımından olduqca əhəmiyyətlidir. Bu cür strateji müharibə zamanı dövlət tərəfindən alınacaq tədbirlər, insanların təhlükəsiz şəkildə həyatlarını davam etdirməsi baxımından böyük önəm daşıyır. İnformasiya-psixoloji müharibə nəticəsində cəmiyyətlər manipulyasiya edilərək yönləndirilir və nəticədə bir dövlətin və ya cəmiyyətin parçalanmasına gətirib çıxarır. Bu baxımdan, dövlətlər bu sahədə ciddi tədbirlər görməli və cəmiyyətin strukturlarını bu cür hücumlardan qorumağa çalışmalıdır.*

*Açar sözlər:* İnformasiya-psixoloji müharibə, təbliğat, manipulyasiya, dövlət, cəmiyyət.

***Giriş.*** Son onilliklərdə informasiya texnologiyalarında baş verən mühüm inkişaflar rabitə və informasiyanın yayılmasında səmərəliliyin artmasına səbəb olmuşdur. Bu əsasda müxtəlif təsirlərdən istifadə etməklə informasiya müharibəsi fenomeni konsepsiyası təsdiq edilərək geniş dövriyyəyə daxil edilib. Onlar informasiya-psixoloji və informasiya-texniki olaraq bölünür və informasiya aqressiyası zamanı təsir obyektləri müvafiq olaraq təsnif edilir. İnformasiya-psixoloji təsirlərin obyekti, ilk növbədə, insan şüurudur. Buna görə də təsir vasitələri psixologiya və sosial mühəndislik əsasında qurulur. Bu elmlərin inkişafı geniş auditoriyaya çatmağa imkan verən rabitə sahəsində informasiya texnologiyalarının tətbiqi ilə gücləndirilir. İnformasiya və psixoloji təsirlər dərhal deyil, müəyyən müddətdən sonra özünü göstərə bilər. İnsan şüuru yalnız ani nəticələri dərk etməyə hazırdır, lakin onlar zaman baxımından da uzaq ola bilər. Elə hallar ola bilər ki, birinci dərəcəli nəticə kimi müsbət görünən şey gələcəkdə mənfiyə çevrilə və qarşıya qoyulan dağıdıcı məqsədin ən az xərclə həyata keçirilməsinə səbəb ola bilər.

Hazırda ümumi anlayış belədir ki, informasiya müharibəsində kimin ən yaxşı proqramçıları varsa, o qalib gələcək. Bununla belə, cəmiyyətin psixoloji durumu üçün aparılan informasiya müharibəsində texniki vasitələr bütün zahiri gücü ilə hələ də məqsəd deyil, vasitədir. Üstəlik, bir informasiya sistemi bütün dünyaya yayıldıqca, şəbəkələrini səpələsə, bu şəbəkənin istənilən nöqtəsində bir o qədər texniki cəhətdən zəif olur. Lakin texniki məğlubiyyət informasiya müharibələrinin məqsədi deyil, onların məqsədi insanların şüurunu idarə etməklə kosmosa qlobal nəzarətdir; İstənilən gücün, o cümlədən informasiya gücünün legitimliyi bu hakimiyyətin əksəriyyət tərəfindən könüllü qəbul edilməsi problemidir. Odur ki, müəyyən cəmiyyətin, yaxud onun bir hissəsinin şüurunu idarə etməklə onu hakimiyyətdən məhrum etmək və ya inamsızlıq yaratmaq, ölkədə sabitliyi pozmaq, daxili parçalanmaya səbəb olacaq separatçılıq əhval-ruhiyyəsi yaratmaq olar.

Bununla belə, ən əsası odur ki, yeni informasiya texnologiyaları, silah kimi qəbul edilərsə, bəşəriyyət üçün total fəlakətə çevrilməyə qadirdir, çünki informasiya müharibəsi siyasi alət kimi, mədəni dəyərləri və həmin cəmiyyətin üzvlərinin şüurunu məhv etməklə bir cəmiyyətin digərini istisna etmək bahasına yaşaması deməkdir.

***İnformasiya inqilablarının inkişaf mərhələləri.*** Bu gün dünyada aparılan psixoloji müharibənin əsas məqsədi insanların düşüncəsinə tam nəzarət etməkdir. Bu mübarizədə ən çox istifadə edilən

üsullardan biri "ictimai rəyin" manipulyasiyasıdır. Əvvəldə qeyd olunduğu kimi, bu təsir insanın zehni fəaliyyətinə yönəlmişdir və gizli şəkildə həyata keçirilir. Nəticədə insanların fikirləri, motivasiyası və məqsədləri istənilən istiqamətə yönəldilə bilər. Başqa sözlə desək, insan (və ya cəmiyyət) bəzən fərqinə varmadan elə addımlar atır ki, bu, xalqının və millətinin gələcəyinə ciddi zərər yetirə bilər.

İnsan şüuruna təsir edən əsas manipulyasiya vasitəsi, şübhəsiz ki, mediadır (televiziya, radio, mətbuat, saytlar, sosial şəbəkələr və s.). Media vasitəsilə böyük inqilablar təşkil etmək və ya hər hansı ölkədə vətəndaş müharibəsinə təkan vermək mümkündür. Bu baxımdan "Rəngli inqilablar", "Ərəb baharı" kimi hadisələr nümunə kimi göstərilə bilər. Eyni zamanda, media bu günkü gücünə çatmaq üçün bir sıra texnoloji inqilablar yaşamış və nəticədə insanlara təsir etmək imkanları daha da təkmilləşmişdir.

Məlumatın ötürülməsi və kütləvi şəkildə yayılması prosesi əsrlər boyu inkişaf edərək, bu gün bəşəriyyət üçün potensial təhlükəyə çevrilmişdir. İlk texnoloji irəliləyiş alman alimi İohan Quttenberqin XV əsrin ortalarında metal cihaz üzərində kitab çapı üsulunu kəşf etməsi ilə baş verdi. Bu ixtira istənilən mətni çoxaldıb geniş auditoriyaya çatdırmağa imkan yaratdı.

İkinci mühüm texnoloji sıçrayış isə informasiya mübadiləsini sürətləndirən telefonun ixtirası oldu. 1876-cı ildə şotland alimi Qrehem Bell dünyaya ilk telefonu təqdim etdi. Telefonun növbəti inkişaf mərhələsi XX əsrin 80-ci illərində simsiz rabitənin tətbiqi ilə gerçəkləşdi. Mobil telefonun ixtirası isə amerikalı mühəndis Martin Kuperin adı ilə bağlıdır. Günümüzdə milyonlarla insan simli, optik və ya radio rabitə kanalları ilə əlaqə quraraq, fərdi ünsiyyət məkanını formalaşdırır.

Üçüncü texnoloji inqilab radionun ixtirası ilə baş verdi. 1895-ci ildə sovet alimi A.S. Popov radio dalğalarını ötürmə üsulunu icad edərək, informasiya yayımında yeni dövr açdı. Əgər ondan əvvəl informasiyanın təsiri lokal xarakter daşıyırdısa, radionun yaranması ilə bu təsir qlobal səviyyəyə yüksəldi.

Daha sonra, XX əsrin 20-ci illərində televiziya meydana çıxdı. 1923-cü ildə sovet alimi Vladimir Zvorıgin ilk tam elektron televiziya sistemini yaratdı. Televiziya insan şüuruna təsir baxımından güclü və təhlükəli bir vasitəyə çevrildi. O, insanı həm zirvəyə qaldıra, həm də tamamilə nüfuzdan sala bilər. Bu gün də televiziya əsas təbliğat vasitələrindən biri olaraq qalır. Buna görə də yayımlanan proqramlara qarşı son dərəcə diqqətli yanaşmaq lazımdır.

Növbəti informasiya inqilabı 1946-cı ildə ABŞ-da fərdi kompüterlərin və telekommunikasiya şəbəkələrinin təqdim olunması ilə baş verdi. Kompüterlərin qlobal şəbəkələrə qoşulması informasiya texnologiyalarının inkişafına yol açdı. 1969-cu ildə internetin yaranması ilə müasir dünya güclərinin imkanları daha da genişləndi. Bu gün kompüter və telekommunikasiya şəbəkələri təkcə informasiya mübadiləsini asanlaşdırmır, eyni zamanda, siyasi xəritəni və qlobal güc balansını dəyişdirmək potensialına malikdir [6, c.386].

***İnformasiya qarşıdurmalarının inkişaf mərhələləri.*** İnformasiyanın geniş auditoriyaya təsir faktları cəmiyyətin bütün tarixi boyu müəyyən edilə bilər. Aydındır ki, müxtəlif dövrlərdə müəyyən fəaliyyət üsullarının tətbiqinin intensivliyi, eləcə də onun təşkili səviyyəsi dəyişdi. Ona görə də bu fəaliyyəti tarixi inkişafı baxımından öyrənmək məqsədi ilə informasiya müharibəsi tarixini şərti olaraq üç əsas dövrə bölmək olar.

Birinci dövr qədim dövrləri, orta əsrləri və qismən də XVIII əsrə qədər olan Yeni dövrü əhatə edir. daxil olmaqla. Bütün illər ərzində informasiya və təbliğat fəaliyyətinin forma və üsulları ümumiyyətlə dəyişməz qalmış, yalnız kiçik dəyişikliklərə məruz qalmışdır.

Keyfiyyət dəyişiklikləri informasiya müharibəsi tarixinin ikinci dövründə baş verir və ilk növbədə, kapitalist cəmiyyətinin həyatında informasiyanın artan rolu ilə əlaqələndirilir. Bu dövr informasiya müharibəsinin və təbliğatının təşkilində ciddi dəyişikliklər, onun üsul və formalarının inkişafı, əhəmiyyətinin artması ilə xarakterizə olunur ki, bu da artıq Avropada burjua inqilabları zamanı aydın şəkildə özünü göstərirdi. İkinci dövr əvvəlki dövrün aktivlərindən (Qutenberqin mətbəəsi, qəzetlər və s.) səmərəli istifadəsi ilə xarakterizə olunur. Bu dövr XVIII əsrin ortalarında başlayır və İkinci Dünya Müharibəsi ilə başa çatır.

İnformasiya qarşıdurmasının forma və üsullarının inkişafının ikinci dövrü bu qarşıdurmanın hərbi, siyasi və ya iqtisadi problemlərin həllində təsirli köməkçi vasitə kimi əhəmiyyətinin artması ilə

əlamətdardırsa, üçüncü dövrün özəlliyi aşağıdakı mənanın yenilənməsindədir: köməkçi informasiya qarşıdurmasından o, göstərilən nailiyyətlərin əldə edilməsində əsas uğur vasitələrindən birinə çevrilir. Müvafiq olaraq, bu növ qarşıdurma üçün elmi və maddi-texniki təminat dərəcələri də fərqlidir. Üçüncü (müasir) dövrə keçid yeni informasiya texnologiyalarının inkişafı ilə bağlıdır.

İnformasiya müharibəsi apararkən kütləvi informasiya vasitələri ilə yayılan və təhqiredici xarakter daşıyan müxtəlif informasiya və psixoloji təsir üsullarından istifadə olunur. Bununla belə, informasiya müharibəsində hücum və aqressivlik prinsipinin hələ də öz sərhədləri var. Burada M.Makluhanın tədqiq etdiyi "həddən artıq qızmış" rabitə vasitələrinin onların əksinə çevrilməsi fenomenini qeyd etmək yerinə düşər. İstənilən ünsiyyət vasitəsində ümumi olaraq "sıçrayış sərhədi" adlanan bir şey var ki, sistem birdən dəyişib əks funksiyaları olan başqa bir sistemə çevrilir, yəni cəmiyyət təklifə (əks təklifə) müqavimət mexanizmlərini işə sala bilir. Bu fenomen təkcə kütləvi informasiya vasitələrinə xas deyil.

Kütləvi informasiya vasitələrindən istifadə etməklə informasiya və psixoloji təsirlərin köməyi ilə təcavüzkarın etdiyi hərəkətlərə ən həssas olan auditoriyanı müəyyən etmək mümkündür. Beləliklə, lazımi psixoloji vəziyyəti yaratmaq üçün sonradan daha aktiv hərəkətlər həyata keçirilən insanlar kateqoriyası formalaşır.

İnformasiya müharibəsi (siyasi sahədə) üç komponentdən ibarətdir:

- ✓ Birincisi, strateji siyasi təhlildir.
- ✓ İkincisi, informasiya təsiridir.
- ✓ Üçüncüsü, informasiyaya qarşı mübarizədir.

Strateji siyasi təhlil düşmən (rəqib) və informasiya müharibəsinin şəraiti haqqında məlumat əldə etmək üçün tədbirlər kompleksidir; müttəfiqləri haqqında məlumat toplamaq; aksiyaların təşkili və keçirilməsi məqsədilə informasiyanın işlənməsi və onların siyasi icmasının üzvləri arasında mübadiləsi. Məlumat aktual, etibarlı və tam olmalıdır.

İnformasiya müharibəsinin ikinci komponenti informasiya təsiridir. O, həmçinin məlumatın çıxarılması, emalı və mübadiləsinin qarşısının alınması, dezinformasiyanın tətbiqi ilə bağlı tədbirləri əhatə edir.

Üçüncü hissə informasiyaya qarşı mübarizə (qorunma) tədbirlərindən, o cümlədən siyasi proseslərin idarə edilməsi problemlərinin həlli üçün zəruri olan məlumatların blokadadan çıxarılması və rəqiblər (opponentlər) tərəfindən yayılan və dünya ictimai rəyinin formalaşdırılması sisteminə daxil edilmiş dezinformasiyanın qarşısının alınması üzrə tədbirlərdən ibarətdir [1, p.76].

İnformasiya və psixoloji müharibənin aparılmasının əhəmiyyətli və təsirli formalarından biri təbliğatdır. Təbliğat, daha doğrusu, informasiya və psixoloji təsir bəşəriyyət tarixi boyu müxtəlif formalarda mövcud olmuşdur. Məsələn, hələ o zaman Çingizxanın qoşunları öz qoşunlarının çoxluğu və toxunulmazlığı, qəddarlığı və hərəkət sürəti mövzularını dəstəkləmək üçün əhali və düşmən qoşunları arasında yayılmış müxtəlif şayiələrdən istifadə edirdilər.

Ən mötəbər ekspertlərdən biri olan D.Lassvel "Dünya müharibəsində təbliğat texnikası" kitabında təbliğatın vəzifələrini belə təsvir edir: "Müharibə zamanı təbliğata bir çox vəzifələr qoyula bilər, məsələn: ərzaq, tekstil, yanacağa və digər əşyalara qənaət etmək; kredit almağa həvəsləndirmək, könüllü kimi xidmət etmək, yaralılara qulluqda iştirak etmək, hərbi sənayedə xidmətə girmək və s. Amma daha mühüm təbliğat öz ölkəsinin vətəndaşlarında düşmənə nifrət oyatmaqdan, bitərəf dövlətlərlə dostluq münasibətində olmaqdan, neytral dövlətləri düşmənə çevirməkdən və nəhayət, düşməni parçalamaqdan və düşmən müqavimət gücünü zəiflətməkdən ibarətdir" [4, p.102]. Başqa bir nəzəriyyəçi olan Jean M. Domenach, yazdığı "Politika və Propaqanda" kitabında, təbliğatı cəmiyyət daxilində fərdlərin düşüncə və davranışlarına təsir edən, onların müəyyən bir perspektiv qazanmalarına kömək edən bir təşəbbüs olduğunu bildirmişdir [3, s.17]. Məsələn, İkinci Dünya Müharibəsi illərində Almaniyada Cozef Gebbelsin rəhbərliyi ilə Üçüncü Reyxin xüsusi təbliğat nazirliyi yaradıldı ki, bu nazirlik həm Almaniya daxilində, həm də xaricdə ictimai rəyi fəal şəkildə formalaşdırıb korrektə edirdi.

Cəmiyyəti müsbət və ya mənfi yöndə manipulyasiya etmək üçün istifadə olunan təbliğat ağ, boz və qara olmaqla üçə ayrılır. Ağ təbliğat, mənbəyi rəsmi olaraq məlum olan və həqiqi xəbərləri is-

tifadə edərək hədəf kütləsini düzgün şəkildə məlumatlandıran bir növdür. Bu təbliğat növündə həqiqi xəbərlər təhrif edilmədən verilir. Əgər hər hansı bir yalan istifadə edilməsi halı baş verərsə, mənbəyə olan etibar zədələnir. Həqiqi məlumatın verilməsinin bir çox üstünlüyü vardır. Belə ki, bu halda hədəf kütləsində etibar yaradılır və qarşı tərəfin mesajlarının çürüdülməsində uğur əldə edilir [2, s.37].

Mövzu ilə bağlı əhəmiyyətli araşdırmalar aparmış professor Nevzad Tarhan, "Psixoloji Müharibə" adlı kitabında boz və qara təbliğat üçün belə bir tərif verir: "Boz propqandanın məqsədi, nöqsanlı, çatışmaz və qeyri-müəyyən bir şeyi tam və kifayət qədər göstərmək ola bilər. Yaxud, tam, kifayət qədər və açıq olan bir şeyi şübhəli göstərərək kölgələmək, dəyərini azaltmaq məqsədi güdür. Hər cür ziddiyyət bu metodda ustalıqla istifadə olunur. Ziddiyyət olmasa belə, varmış kimi davranılır. Beləliklə, ağıllarda, arzu olunan sual işarəsi yaradılır".

"Gerçəkləri dəyişdirməyi, inancıları sarsmağı və ictimai rəyi qarışdırmağı məqsəd qoyur. Mənbəyi anlaşıldığı zaman təsiri olmaz, geri dönər. Düşmanlıq hisslərinin artmasına səbəb olur" [5, s.37].

İnformasiya müharibəsinin hazırkı inkişaf mərhələsi artıq ikinci nəsil kimi səciyyələndirilir və məhz onun əsasında informasiya-psixoloji təsirlər durur. Beləliklə, aşağıdakı hərəkətlər həyata keçirilir:

- mənəviyyat və əxlaqsızlıq mühitinin yaradılması, düşmənin mədəni irsinə mənfi münasibət;
- siyasi gərginlik yaratmaq məqsədi ilə ölkə əhalisinin sosial qruplarının ictimai şüurunun manipulyasiyası;
- konfliktlər, etimadsızlıq, şübhə, siyasi mübarizənin qızışdırılması, müxalifətə qarşı repressiyaların və hətta vətəndaş müharibəsinin qızışdırılması məqsədi ilə partiyalar, birliklər və hərəkatlar arasında siyasi münasibətlərin sabitliyinin pozulması;
- dövlət və inzibati orqanların informasiya təminatı səviyyəsinin aşağı düşməsi, səhv idarəetmə qərarlarının ilhamlanması;
- dövlət orqanlarının işi haqqında əhalinin yanlış məlumatlandırılması, onların nüfuzuna xələl gətirilməsi, idarəetmə orqanlarının nüfuzdan salınması;
– dövlətin beynəlxalq nüfuzuna və onun digər ölkələrlə əməkdaşlığına zərbə vurmaq;
- dövlətin siyasi, iqtisadi, müdafiə və digər sahələrdə həyati mənafelərinə zərər vurmaqla.

Beləliklə, müasir qarşıdurmalarda informasiya müharibəsi zamanı informasiya psixoloji təsirlərinin rolu mühüm rol oynayır. Müəyyən edilib ki, informasiya və psixoloji silahlar insanların şüuruna birbaşa təsir göstərdiyinə və daha geniş auditoriyanı əhatə etdiyinə görə informasiya və texniki təsirlərdən daha təhlükəlidir. Bundan əlavə, dağıdıcı informasiya əməliyyatlarının nəticələrinin təzahürünün çoxsəviyyəli formatını nəzərə alaraq, onların son səviyyələrdə istifadəsinin nəticəsini qabaqcadan görmək praktiki olaraq mümkün deyil ki, bu da onlara reaksiya və nəticələrə nəzarəti xeyli çətinləşdirir. Gələcəkdə əsas müddəalardan istifadə etməklə informasiya müharibəsinin aktiv mərhələsində üstünlük əldə etmək baxımından daha həssas olan sahələrdə informasiya-psixoloji təsir modeli hazırlanacaqdır.

***Nəticə.*** İnformasiya-psixoloji müharibə müasir dünyada, dövlətlərin, cəmiyyətlərin idarə olunmasında, siyasi və sosial hadisələrin inkişafında mühüm rol oynayır. Bu müharibə modelində informasiya və psixoloji üsullarla fərdlər və cəmiyyətlər manipulyasiya edilir. Bu kontekstdə, boz və qara propqanda üsulları istifadə olunur. Sözügedən üsullar istifadə edilərək, fərdlərin inanc və düşüncələrinə təsir edilərək ictimai rəy yönləndirilir. Bir çox müxtəlif metodlardan istifadə edilsə də, məqsəd hər zaman eynidir. Fərdləri, cəmiyyətləri və kütlələri idarə etmək və yönləndirmək məqsədi güdülür. İnformasiya-psixoloji müharibə çərçivəsində aparılan bu cür siyasi və sosial yönləndirmə, fərd və cəmiyyəti mənfi şəkildə təsirləndirir. Bu baxımdan, informasiya-psixoloji müharibədəki manipulyasiya taktikalarının nə olduğunun bilinməsi və buna qarşı tədbirlər görülməsi, dövlətin və cəmiyyətin inkişafı, insanların təhlükəsiz şəkildə həyatlarını davam etdirməsi baxımından əhəmiyyətlidir.

## ƏDƏBİYYAT

1. Andrew Jones, Gerald L. Kovacich. Global information warfare: the new digital battlefield, Second edition. CRC Press/ Page 363/ 2015.
2. Deneçli S, Deneçli C. Propagandada İknanın Yeri / The Place of Persuasion in Propaganda // Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. Ocak 2015;11(28):35-48.

3. Domenach, J. Marie, Politika ve Propaganda. İstanbul, Varlık Yayınları, 2003, s.17.
4. Harold D.Lasswell. Propaganda technique in the world war. London. Lid New York: Alfred A.Knopf 1927, p.233.
5. Tarhan, N. Psikolojik Savaş. İstanbul, Timaş Yayınları. 1996, s.37-38.
6. Талышинский, Э. Б. (2012). Сущность информационной войны в процессах глобализации. Університетські наукові записки, (2), 385-389.

**ЭЛВИН ТАЛЫШИНСКИЙ**
*Заведующий кафедрой политических и социальных наук Азербайджанского университета, доктор философии по политическим наукам, доцент*

## МЕТОДЫ И СРЕДСТВА ВЕДЕНИЯ ИНФОРМАЦИОННО-ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ ВОЙНЫ

Информационно-психологическая война оказывает значительное влияние на контроль и направление мыслей и поведения индивидов и обществ в современную эпоху. Манипуляция людьми и их направление в определённые мысли стали важной темой для исследований. Разнообразные пропагандистские техники, используемые в рамках информационно-психологической войны, имеют огромное значение для поддержания контроля над обществами и массами и направления их в нужном направлении. Во время такой стратегической войны меры, предпринимаемые государством, имеют большое значение для обеспечения безопасного продолжения жизни людей. В результате информационно-психологической войны общества манипулируются и направляются, что может привести к фрагментации государства или общества. В этом контексте государства должны принимать серьёзные меры и пытаться защищать структуры общества от таких атак.

*Ключевые слова:* Информационно-психологическая война, пропаганда, манипуляция, государство, общество.

**ELVIN TALISHINSKY**
*Head of the Department of Political and Social Sciences of Azerbaijan University, PhD in Political Sciences, Associate Professor*

## METHODS AND MEANS OF CONDUCTING INFORMATION-PSYCHOLOGICAL WARFARE

Information-psychological warfare has a significant impact on controlling and directing the thoughts and behaviors of individuals and societies in the modern era. The manipulation of individuals and directing them towards certain thoughts has become an important topic for research. The various propaganda techniques used within the framework of information-psychological warfare are crucial for maintaining control over societies and masses and directing them in the desired direction. During such strategic warfare, measures to be taken by the state are of great importance for ensuring that people continue their lives safely. As a result of information-psychological warfare, societies are manipulated and directed, which can lead to the fragmentation of a state or society. In this regard, states must take serious measures and try to protect the structures of society from such attacks.

*Keywords:* Information-psychological warfare, propaganda, manipulation, state, society.

*Məqalənin redaksiyaya daxil olduğu tarix: 09 aprel 2025-ci il.*
*Məqalənin çapa qəbul olunma tarixi: 15 may 2025-ci il.*
*Rəyçilər: t.ü.f.d. Şahismayıl İsmayılov, t.ü.f.d. Məmmədağa Baxışov.*